

II. *Literatura din perioada războaielor napoleoniene și a absolutismului reacționar* cu faza: «Apariția ideologiei mișcării de reînnoire națională în literatură, de la 1805 la 1830» (p. 123—306).

III. *Literatura din perioada apariției și dezvoltării forțelor revoluționare dintre 1830 și 1848*, în timpul căreia se fac eforturi pentru apropierea literaturii de viață (p. 309—456).

IV. *Literatura anului revoluționar 1848 și înăbușirea temporară a consecințelor revoluționare* cu faza: «Literatura mișcării de reînnoire națională în perioada revoluționară din 1848 și lupta împotriva reacțiunii din jurul anului 1850» (p. 459—599).

Literatura cehă din a II-a jumătate a secolului al XIX-lea, care formează obiectul volumului al III-lea, reprezintă o continuare amplificată a genurilor literare de la începutul acestui veac. Poezia, proza și drama exprimă idei sociale și politice care deschid calea spre cunoașterea adevărului și a realității. Se depun eforturi pentru crearea unei culturi naționale, schițate în perioada precedentă de Božena Němcová și K. Havlíček — Borovský. O generație nouă de scriitori, în frunte cu Jan Neruda (1834—1891), Vítězslav Hájek (1835—1874), și Karolína Světlá (1830—1899) reia legătura cu trecutul numai după ce se sting ultimele ecouri ale revoluției burghezo-democratice din 1848—1849. Literatura tinde spre democratizare, — idee formulată în cursul revoluției de programul lui Karel Sabina. De aceea, creatorii literaturii noi sînt în majoritate reprezentanți ai intelectualității cu orientare democratică. Transformările cu caracter democratic care au loc în sinul societății cehice se oglindesc cu putere și domină întreaga producție literară din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Literatura reflectă, într-o măsură tot mai mare, diferențierile care au loc în sinul claselor sociale. Într-o primă perioadă, care nu trece dîncolo de 1870, creația literară cehă, mai ales poezia, își croiește drum spre nivelul valorilor progresiste ale culturii europene.

După această dată, se desăvîrșesc prefacerile social-economice și se definesc caracterele societății burgheze. Între timp, crește proletariatul și apare mișcarea muncitorească. Ea apelează la procedee noi, în lupta pentru satisfacerea revendicărilor sociale. Trăsătura dominantă din cursul următoarelor două decenii (1870—1890) este încordarea hotărîtoare dintre burghezie și proletariet. Proza și poezia oglindesc tendințele contradictorii care frămîntă societatea cehă în acest timp. O pleiadă de scriitori remarcabili, printre care Svatopluk Čech (1846—1908), Jaroslav Vrchlický (1853—1912), Josef V. Sládek (1845—1912), Jakub Arbes (1840—1914), exprimă în opera lor nu numai dragostea de patrie și de oameni, ci și avîntul spre universalitate al literaturii. Apare romanul social și istoric. Atît proza cît și versurile încep să se resimtă de ecourile mișcării muncitorești.

În sfîrșit, în ultimul deceniu al secolului trecut, se adîncește antagonismul dintre burghezie și proletariet. Burghezia cehă participă, alături de nobilimea și burghezia austriacă, la conducerea statului și manifestă tot mai mult tendința de a se izola de restul poporului. Către sfîrșitul secolului, țările cehice intră în perioada trecerii de la capitalism la imperialism, — fapt care atrage după sine o ascuțire a contradicțiilor sociale și politice. Literatura nu se poate izola și nu poate rămîne în afara crizei societății burgheze. Cei mai de seamă poeți și prozaatori din această vreme, Alois Jirásek (1852—1930), Karel V. Rais (1859—1926), Antal Stašek (1843—1931), Josef Sv. Machar (1864—1942) și Antonín Sova (1864—1928), pun bazele unei literaturi noi, din care nu lipsește atitudinea revoluționară a clasei muncitoare față de realitate. Mai ales versurile publicate în presa muncitorească constituie indiciul că literatura progresistă se apropie de ideologia proletarietului revoluționar. Reținînd caracterul democratic și anti-burghez al literaturii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, colectivul de autori a stabilit următoarea periodizare:

I. *Dezvoltarea literaturii democratice* (p. 19—180).

II. *Diferențierea literaturii în perioada apariției mișcării muncitorești* (p. 189—352).

III. *Literatura ca oglindire a crizei societății burgheze* (p. 359—545).

În ceea ce privește expunerea materialului, colectivele de autori au folosit criterii diferite. Ținînd seamă de faptul că cea mai mare parte a operelor din vechea literatură cehă, care formează obiectul primului volum, este anonimă și că personalitatea autorilor n-a jucat un rol preponderent în desfășurarea procesului literar, prezentarea materialului se face în jurul operelor respective.

Însă, pentru definirea liniei majore a procesului literar, cu toate implicațiile lui sociale din perioada reînnoirii naționale și pînă la 1900, autorii au adoptat metoda așa zisă a «capitolelor monografice». E o metodă originală, nu însă indiscutabilă. Împrumutînd